

Foto: © UNICEF/CEECIS2013P-0421/Pirozzi

Accesul la justiție al copiilor cu dizabilități mintale

Strângerea și diseminarea datelor:
Raport de îndrumare

Accesul la justiție al copiilor cu dizabilități mintale

Strângerea și diseminarea datelor: Raport de îndrumare

autor **Anna Lawson**

Profesor de drept, Centrul pentru Studii în Domeniul Dizabilităților, Universitatea din Leeds.

Transmit sincere mulțumiri echipei de proiect și colegului meu dr. Gauthier de Beco pentru comentariile și opiniile extrem de utile.

2015

Cu sprijin financiar din partea
Programului Drepturi, Fundamentale și
Cetățenie al Uniunii Europene

Ianuarie 2015

ISBN 978-615-80205-6-5

Copyright:

© University of Leeds și Mental Disability Advocacy Center (MDAC), 2015. Toate drepturile rezervate.

Acest raport a fost elaborat cu sprijin financiar din partea Programului Drepturi, Fundamentale și Cetățenie al Uniunii Europene. Pentru conținutul acestui material este responsabil doar Mental Disability Advocacy Center, fără a se considera că ideile prezentate reprezintă opinia oficială a Comisiei Europene.

Cuprins

Rezumat	4
1. Introducere	5
2. Strângerea și diseminarea datelor în vederea monitorizării progreselor înregistrate în ceea ce privește implementarea dreptului la acces la justiție al copiilor cu dizabilități mintale	6
2.1 Introducere	6
2.2 Standarde referitoare la strângerea datelor cu privire la copiii cu dizabilități mintale în cadrul sistemului de justiție	6
2.3 Identificarea informațiilor ce urmează a fi strânse: rolul indicatorilor.....	9
2.3.1 Linii directoare cuprinse în Cadrul privind indicatorii al Oficiului Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului	9
2.3.2 Accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale în cadrul sistemelor de indicatori existente.....	9
2.4 Diseminarea.....	11
2.5 Recomandări	11
3. Strângerea informațiilor referitoare la dizabilități cu privire la copiii cu dizabilități mintale.....	12
3.1 Introducere	12
3.2 Înregistrarea detaliilor referitoare la tipul de deficiență	12
3.3 Înregistrarea detaliilor privind măsurile de sprijin și ajustările necesare.....	14
3.4 Recomandări	15
4. Facilitarea și efectuarea de cercetări independente cu privire la accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale	17
4.1 Importanța cercetării independente	17
4.2 Facilitarea și efectuarea de cercetări independente cu privire la experiențele copiilor cu dizabilități mintale în cadrul sistemului de justiție	18
4.3 Recomandări	19
5. Concluzie	20
Anexă: Recomandări unificate.....	21

Rezumat

Acest raport a fost elaborat în cadrul unui proiect intitulat „Accesul la Justiție al copiilor cu Dizabilități Mentale”, proiect co-finanțat prin Programul Drepturi Fundamentale și Cetățenie al Uniunii Europene, care a fost coordonat de către Mental Disability Advocacy Center (MDAC). Punctul său de plecare îl constituie lipsa de informare care există în prezent cu privire la experiențele copiilor cu dizabilități mentale care sunt implicați în proceduri judiciare. Fără astfel de informații, natura și extinderea barierelor care stau în calea accesului la justiție cu care se confruntă acești copii rămân ascunse vederii. Raportul analizează o serie de sisteme de indicatori care au fost elaborate în vederea facilitării eforturilor de monitorizare a progreselor legate de implementarea drepturilor fundamentale ale copiilor și ale persoanelor cu dizabilități. În pofida unor inițiative impresionante care au urmărit elaborarea unor

indicatori de așa manieră încât să capteze orice defavorizare intersectorială cu care s-ar putea confrunta copiii care au o dizabilitate, există puține date statistice sau de altă natură referitoare la acestea – și încă și mai puține referitoare la copiii cu diferite tipuri de dizabilități (inclusiv dizabilități psihologice sau intelectuale). Proiectarea unor sisteme de informare capabile să producă date descentralizate ridică o serie de dificultăți, care sunt de asemenea supuse analizei. Raportul examinează de asemenea modalitățile în care Comisia Europeană și alte organisme publice cu capacitate de finanțare a unor studii relevante ar putea sprijini demersurile cercetătorilor independenți de strângere a mai multor informații cu privire la copiii cu dizabilități mentale în cadrul sistemului de justiție. Raportul se încheie cu 15 recomandări.

1. Introducere

Acest raport a fost elaborat în cadrul unui proiect cofinanțat de Programul pentru Drepturile Fundamentale și Cetățenești al Uniunii Europene cu privire la „accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale”. Termenul „copii” va fi utilizat cu referire la persoanele sub vârsta de 18 ani.¹ Termenul „dizabilități mintale” va fi utilizat cu referire la persoanele care au (sau sunt tratate ca având) dizabilități intelectuale, de dezvoltare, cognitive, și/sau psiho-sociale. Liniile directoare privind termenul „persoane cu dizabilități” oferite de Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CDPD) vor sta la baza informării diferitelor părți ale analizei ce urmează. Potrivit acestora, „persoanele cu dizabilități includ acele persoane care au deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale pe termen lung care, în interacțiune cu diferite obstacole, pot împiedica participarea deplină și efectivă a acestora în societate în regim de egalitate cu ceilalți”.²

Direcția de acțiune 1 a acestui proiect se referă la strângerea și diseminarea datelor referitoare la copiii cu dizabilități mintale în cadrul sistemului de justiție. Aceasta răspunde unor preocupări (cum ar fi cele exprimate de Comisia Europeană în cadrul Agendei cu privire la drepturile copilului pe anul 2011)³ legate de lipsa unor date demne de încredere cu privire la situația copiilor în cadrul procedurilor judiciare și de importanța garantării faptului că copiii cu dizabilități mintale (sau de altă natură) nu sunt trecuți cu vederea în cadrul eforturilor de remediere a acestei probleme. În cadrul Direcției de acțiune 1, au fost elaborate două rapoarte, ambele având la bază standardele Organizației Națiunilor Unite (ONU), ale Consiliului Europei (CoE) și ale Uniunii Europene (UE) pentru asigurarea cadrului de evaluare a acestora.

Unul dintre rapoartele din cadrul Direcției de acțiune 1 (Raportul privind sinteza datelor) oferă o analiză a constatărilor relevante făcute în cele zece state implicate în proiect.⁴ Acesta abordează măsura în care s-a identificat existența unor date relevante în aceste state și în care acestea au fost disponibile și accesibile cercetătorilor. De asemenea, acesta explorează dificultățile și succesele înregistrate de cercetători în încercarea

acestora de strângere a datelor prin intermediul unei serii de metode empirice de cercetare. Acest raport de sinteză asupra datelor concluzionează că, în toate statele, există lacune serioase în ceea ce privește datele, fapt care face extrem de dificilă sau imposibilă aflarea situației copiilor cu dizabilități mintale în cadrul sistemelor de justiție din Europa și, în consecință, urmărirea măsurii în care se înregistrează progrese pentru consolidarea dreptului acestora la accesul la justiție.

Cel de al doilea raport din cadrul Direcției 1 de acțiune este raportul de față – Raportul de îndrumare cu privire la date. Scopul primordial al acestuia este acela de a oferi sugestii și îndrumare organismelor europene și naționale cu privire la modalitatea în care ar putea fi abordate aceste neajunsuri. În plus, acesta urmărește să ofere o analiză critică asupra acestui subiect pe baza drepturilor omului, care va contribui la promovarea dezbatelor referitoare la strângerea datelor legată de implementarea și monitorizarea drepturilor copiilor cu dizabilități la nivel mai general.

Raportul de față va fi împărțit în trei secțiuni principale, în afara Introducerii și Concluziilor. Prima dintre acestea (secțiunea 2) va examina standardele și inițiativele relevante pentru stabilirea mecanismelor pentru strângerea și diseminarea de date pe scară largă, protejate de anonim, prin care se monitorizează dreptul la acces la justiție al copiilor cu dizabilități mintale în cadrul instituțiilor din sistemul de justiție. Ulterior, secțiunea 3 va explora aspecte legate de natura informațiilor referitoare la vârstă și la dizabilități pe care ar trebui să le strângă instituțiile din cadrul sistemului de justiție cu privire la fiecare copil pentru a sprijini monitorizarea drepturilor omului de tipul discutat în cadrul secțiunii 2. În sfârșit, secțiunea 4 va aborda strângerea datelor de către cercetători independenți și va analiza modul în care ar putea fi intensificate și facilitate astfel de demersuri de către organismele guvernamentale.

Toate cele trei secțiuni principale ale raportului de față vor include o analiză a legislației relevante a ONU, a CoE și a UE și vor îngloba recomandări. Aceste recomandări vor fi consolidate și vor fi prezentate integral la sfârșitul raportului.

1 Aceasta este în general în conformitate cu articolul 1 al Convenției Națiunilor Unite privind drepturile copilului.

2 CDPD, articolul 1.

3 Comisia Europeană, Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor: Agenda UE privind drepturile copilului, 15 februarie 2011, COM (2011) 60, versiunea finală.

4 Anna Lawson și Rebecca Parry, *Access to Justice for Children with Mental Disabilities. Data Collection and Dissemination: Synthesis of Findings (Accesul la justiție al copiilor cu dizabilități mintale. Strângerea și diseminarea datelor: sinteză a constatărilor)* (Leeds – Budapesta: Universitatea din Leeds – MDAC, 2015). În curs de apariție.

2.

Strângerea și diseminarea datelor în vederea monitorizării progreselor înregistrate în ceea ce privește implementarea dreptului la acces la justiție al copiilor cu dizabilități mintale

2.1 Introducere

Sistemele eficiente de monitorizare a măsurii în care se produc schimbări dețin un rol crucial în implementarea angajamentelor asumate de guverne prin intermediul legislației privind drepturile omului și discriminarea. Informațiile strânse prin intermediul unor astfel de sisteme de monitorizare arată existența și dimensiunea inegalității sau a defavorizării. Această vizibilitate crescută ar putea ea însăși să se dovedească o pârgie puternică în cadrul inițiativelor de reformă și în ceea ce privește deciziile legate de alocarea resurselor. Strângerea datelor referitoare la persoane care au caracteristici care le plasează la intersecția dintre două tipuri de defavorizare (cum ar fi dizabilitatea și copilăria) prezintă o complexitate suplimentară însă este esențială pentru orice sistem de monitorizare care își propune să identifice și să urmărească aspecte particulare ale marginalizării la care ar putea fi expuse aceste persoane.

În această secțiune, se va acorda mai întâi atenție standardelor relevante referitoare la strângerea datelor în scopul monitorizării dreptului la acces la justiție al copiilor cu dizabilități mintale. Aceasta va fi urmată de o analiză a liniilor directoare referitoare la elaborarea indicatorilor în vederea facilitării unei astfel de monitorizări și a măsurii în care sistemele europene actuale de indicatori includ experiențele copiilor cu dizabilități mintale care participă în proceduri judiciare. În final, înainte de prezentarea recomandărilor propuse, vom spune câteva cuvinte despre subiectul diseminării datelor relevante.

2.2 Standarde referitoare la strângerea datelor cu privire la copiii cu dizabilități mintale în cadrul sistemului de justiție

Cerințele cu privire la strângerea datelor referitoare la copiii cu dizabilități din cadrul sistemului de justiție pot fi găsite atât în CDPD cât și în Convenția privind drepturile copilului (CDC). Părților semnatare ale ambelor tratate li se cere să înainteze periodic către organismele de monitorizare relevante ale celor două tratate (Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu

Dizabilități și, respectiv, Comitetul pentru Drepturile Copilului), rapoarte complete cu privire la măsurile adoptate de acestea în vederea punerii în aplicare a obligațiilor care le revin în virtutea tratatelor și la progresele înregistrate în ceea ce privește garantarea faptului că se beneficiază în practică de drepturile conferite de tratate.⁵ Îndrumările cu privire la forma pe care ar

5 CDPD, articolul 35 și CDC, articolul 44.

trebuie să o aibă aceste rapoarte și la tipurile de date pe care acestea ar trebui să le includă sunt publicate de cele două comitete sub forma unor "linii directoare privind raportarea", la unele dintre acestea făcându-se referire în cele ce urmează. În mod inovator și ca o recunoaștere a invizibilității tradiționale a dizabilităților în cadrul monitorizării drepturilor omului, CDPD formulează o nouă obligație suplimentară (separată de procesul de raportare al statelor însă suprapusă acesteia) legată de strângerea și diseminarea datelor referitoare la drepturile fundamentale ale adulților și copiilor cu dizabilități. Articolul 31 le impune statelor să se asigure că sunt strânse "informații adecvate, inclusiv date statistice și de cercetare",⁶ pentru a le da acestora posibilitatea de a elabora politici relevante bazate pe dovezi și de a "evalua implementarea obligațiilor statelor semnatare [...] și de a identifica și aborda barierele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități la exercitarea drepturilor ce le revin".⁷ Această prevedere merge mai departe și impune ca aceste informații să fie "descentralizate, după caz" și ca procesul de strângere și menținere a datelor să respecte măsurile de protecție stabilite (cum ar fi reglementările referitoare la protecția datelor) și principiile de cercetare etică.⁸

Comitetul CDC a atras atenția asupra importanței strângerii datelor în cadrul unei serii de Comentarii generale.⁹ În legătură cu contextul particular al sistemului de justiție juvenilă, Comitetul CDC a afirmat în cadrul Comentariului general nr. 10 următoarele:

„Comitetul este profund îngrijorat de lipsa de date cel puțin elementare și descentralizate cu privire inter alia, la numărul și natura infracțiunilor săvârșite de copii, recursul la arestul preventiv și durata acestuia, numărul copiilor tratați prin recurgerea la alte măsuri în afara procedurilor judiciare (diversiune), numărul copiilor condamnați și natura sancțiunilor impuse acestora. Comitetul îndeamnă statele membre să strângă în mod sistematic date descentralizate relevante pentru informarea asupra practicii administrării justiției juvenile și necesare pentru elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor și programelor care urmăresc prevenirea și reacțiile eficiente la delincvența juvenilă în deplină concordanță cu principiile și prevederile CDC”.¹⁰

O rezoluție recentă a Adunării Generale a ONU a îndemnat de asemenea statele să-și intensifice eforturile de strângere a datelor cu privire la copiii implicați în cadrul sistemului de justiție.¹¹ Potrivit acesteia, sunt necesare eforturi pentru:

„dezvoltarea și consolidarea strângerii, analizei și diseminării datelor pentru statistici naționale în domeniul accesul copiilor la justiție și, în măsura posibilităților, în vederea utilizării datelor descentralizate de către factorii relevanți care ar putea conduce la discrepanțe și la alți indicatori statistici la nivel sub-național, național, sub-regional, regional și internațional, în scopul elaborării și evaluării politicilor și programelor sociale și de altă natură astfel încât resursele economice și sociale să fie utilizate în mod eficace și eficient pentru realizarea deplină a drepturilor copilului”¹²;

și pentru

„înglobarea unor informații detaliate și exacte referitoare la accesul copiilor la justiție, inclusiv cu privire progresele înregistrate și dificultățile întâmpinate, precum și date statistice și comparabile, în rapoartele periodice ale acestora, precum și pentru informarea mecanismului universal periodic de analiză și a altor mecanisme de monitorizare relevante ale Organizației Națiunilor Unite”.¹³

Trebuie acordată atenție și strângerii datelor în cadrul instrumentelor relevante ale CoE. Liniile directoare privind justiția prietenoasă copiilor¹⁴ încurajează statele membre: "să mențină sau să stabilească un cadru, care să includă unul sau mai multe mecanisme independente, după caz, în vederea promovării și monitorizării implementării liniilor directoare actuale",¹⁵ și "să promoveze cercetarea tuturor aspectelor legate de justiția prietenoasă copiilor".¹⁶ Linia de acțiune 14 a Planului de acțiune al Consiliului Europei în domeniul dizabilităților pentru perioada 2006-2015 se ocupă de cercetare și dezvoltare și are ca punct de pornire faptul că:

6 CDPD, articolul 31(1).

7 CDPD, articolul 31(2).

8 CDPD, Articolul 31(1).

9 A se vedea, de exemplu, Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comentariul general nr. 5: Măsuri generale de implementare a Convenției privind drepturile copilului, 27 noiembrie 2003, CDC/C/GC/2003/5 - în special paragraful 9.

10 Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comentariul general nr. 10: Drepturile copilului în cadrul justiției juvenile, 25 aprilie 2007, CRC/C/GC/10, alin. 98.

11 Organizația Națiunilor Unite, Adunarea Generală, Consiliul pentru Drepturile Omului, rezoluția nr.25/6: Drepturile copilului: accesul la justiție pentru copii, 25 martie 2014, UNA/HRC/25/L.10.

12 Ibid, alin. 17.

13 Ibid, alin. 19.

14 Liniile directoare ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția prietenoasă copiilor, disponibile la adresa http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/publicationsavailable_en.asp (ultima accesare: 15 decembrie 2014)

15 Ibid, VI(c) și (d).

16 Ibid, V(a).

„Lipsa datelor referitoare la persoanele cu dizabilități este recunoscută ca reprezentând un obstacol în calea dezvoltării politicilor atât la nivel național cât și internațional. Trebuie să încurajăm și să promovăm cercetarea cuprinzătoare, diversificată și specializată a aspectelor legate de dizabilități și să o coordonăm la toate nivelurile, în scopul promovării implementării efective a obiectivelor stabilite prin Planul de acțiune”.¹⁷

Cel de al doilea obiectiv al acestei Linii de acțiune, care cuprinde douăsprezece acțiuni specifice importante, constă din: „armonizarea metodologiei de strângere a datelor statistice la nivel național și internațional, în scopul obținerii de informații de cercetare valide și comparabile”.¹⁸

Directiva UE privind drepturile victimelor¹⁹ impune statelor membre obligația de „a comunica Comisiei”, o dată la trei ani, „datele disponibile care arată modul și măsura în care victimele și-au exercitat drepturile prevăzute de prezenta directivă”.²⁰ Lămuriri suplimentare cu privire la această obligație sunt aduse atât de articolul 64 din preambul cât și de liniile directoare ulterioare emise de Comisie. Potrivit articolului 64 din preambul:

„Statele membre ar trebui să transmită Comisiei datele statistice relevante privind aplicarea procedurilor naționale referitoare la victimele criminalității, cuprinzând cel puțin numărul, natura și gravitatea infracțiunilor denunțate și, în măsura în care datele sunt cunoscute și disponibile, numărul, genul și vârsta victimelor. Datele statistice relevante pot include date înregistrate de autoritățile judiciare și agențiile de aplicare a legii și, în măsura posibilului, date administrative strânse de serviciile de asistență medicală și de asistență socială și de organizațiile publice și neguvernamentale de sprijinire a victimelor, a serviciilor de justiție reparatorie și alte organizații care lucrează cu victimele criminalității”.

O abordare similară este adoptată în cadrul propunerii de directivă UE cu privire la măsurile procedurale de protecție a copiilor suspecți sau acuzați în cadrul procedurilor penale.²¹ Încă o dată, aceasta impune obligația statelor membre ca, la fiecare trei ani, să transmită Comisiei date care pot fi utilizate la monitorizarea măsurii în care drepturile prevăzute de aceasta sunt implementate în practică. Potrivit articolului 20(2):

„Aceste date vor include în special numărul copiilor cărora li s-a acordat dreptul la un apărător, numărul evaluărilor individuale efectuate, numărul interogatoriilor înregistrate prin mijloace audio și vide și numărul copiilor privați de libertate”.

Prezența acestor cerințe privind strângerea datelor în cadrul legislației UE actuale și propuse cu privire la justiția penală trebuie salutăta călduros. Așa stau lucrurile și în cazul accentului pus pe necesitatea de a include date specifice referitoare la situația copiilor. Cu toate acestea, un fapt profund regretabil și ușor surprinzător este acela că nu se face nicio mențiune cu privire la dizabilități (pe lângă vârstă, sex și origine etnică) nici în cadrul paragrafului 64 din preambul și nici în liniile directoare ale Comisiei referitoare la Directiva privind victimele.²² Rămâne să sperăm că liniile directoare ulterioare care vor fi emise în acest sens și alte directive din domeniul justiției vor atrage atenția asupra necesității de a include dizabilitățile în rapoartele tri-anuale cu privire la date înaintate Comisiei. O astfel de abordare ar fi cu siguranță în conformitate cu Strategia europeană privind dizabilitățile pentru perioada 2010-2020 a Comisiei,²³ care urmărește sprijinirea eforturilor de implementare a CDPD, inclusiv prin

„Îmbunătățirea semnificativă a monitorizării și evaluării prin: crearea de condiții pentru îmbunătățirea calității și comparabilității datelor; elaborarea unor indicatori relevanți și, posibil, unor obiective comune; strângerea de date și statistici demne de încredere”.²⁴

17 Recomandarea Rec(2006)5 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Planul de acțiune al Consiliului Europei privind promovarea drepturilor și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate: îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități din Europa pentru perioada 2006-2015, disponibilă la adresa http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/soc-sp/Rec_2006_5%20Disability%20Action%20Plan.pdf (ultima accesare 15 decembrie 2014), partea 3.14.1.

18 Ibid, partea 3.14.2(ii).

19 Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din data de 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru a Consiliului nr. 2001/220/JAI JO L 315/57.

20 Ibid, articolul 28.

21 Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului cu privire la măsurile procedurale de protecție a copiilor suspecți sau acuzați în cadrul procedurilor penale, 27 noiembrie 2013, COM(2013) 822, versiunea finală.

22 Comisia Europeană, documentul de îndrumare al Directoratului General pentru Justiție cu privire la transpunerea și implementarea Directivei 2012/29/EU Parlamentului European și a Consiliului din data de 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru a Consiliului nr. 2001/220/JAI, 19 decembrie 2013, Ref. Ares [2013]3763804.

23 Comisia Europeană, Strategia europeană privind dizabilitățile pentru perioada 2010-2020: un angajament reînnoit față de o Europă fără bariere, COM(2010)0636, versiunea finală.

24 Ibid.

2.3 Identificarea informațiilor ce urmează a fi strânse: rolul indicatorilor

2.3.1 Linii directe cuprinse în Cadrul privind indicatorii al Oficiului Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului

Anii din urmă au fost martorii unei creșteri a interesului față de elaborarea unor indicatori de măsurare bazați pe drepturi în scopul facilitării și structurării strângerii datelor relevante.²⁵ Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (OICDO), la solicitarea organismelor tratatului ONU, a investit eforturi considerabile în aceasta însărcinare. Aceasta a condus la dezvoltarea unui cadru tridimensional al indicatorilor, care s-a dovedit deja a fi extrem de influent.²⁶ Acesta se bazează pe elaborarea și popularizarea indicatorilor de structură, proces și rezultat.

Potrivit OICDO, ar trebui utilizați indicatori din fiecare dintre aceste trei tipuri pentru măsurarea tuturor atributelor majore al unui anumit drept al omului. Aceste atribute ar trebui identificate inițial printr-o lectură atentă a prevederilor tratatului și a liniilor directe aferente emise de organisme de monitorizare a tratatului.²⁷ Indicatorii de structură sunt aceia care privesc "ratificarea și adoptarea instrumentelor legale".²⁸ Indicatorii de proces privesc eforturile făcute de un stat pentru îndeplinirea propriilor angajamente privind drepturile omului (în speță, volumul finanțării sau numărul de personal alocat implementării sistemului de justiție juvenilă).²⁹ Indicatorii de rezultat "surprind realizările [...] care reflectă situația realizării drepturilor omului într-un anumit context".³⁰

Pentru evitarea confuziilor, merită efortul de a reflecta asupra „indicatorilor” identificați în cadrul raportului aferent Direcției de acțiune 2, *Accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale. Standarde internaționale și constatări din zece state membre UE* (în curs de apariție). Pare clar faptul că „indicatorii” la care se face referire în cadrul raportului aferent Direcției de acțiune 2 sunt echivalenți cu ceea ce se desemnează mai sus ca fiind „atribute în domeniul drepturilor omului”. Astfel, aceștia ar putea constitui baza unui cadru de monitorizare a drepturilor omului privind accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale însă ar trebui elaborați indicatori clari de structură, proces și rezultat pentru fiecare dintre acestea. Cu toate acestea, dezvoltarea unui cadru specific și autonom pentru indicatorii privind accesul la justiție pentru copii

cu dizabilități mintale nu se numără printre recomandările acestui studiu. Mai degrabă, după cum vom explica în cele ce urmează, recomandăm integrarea indicatorilor referitori la copii cu diferite tipuri de deficiențe sau condiții de sănătate (inclusiv dizabilități intelectuale și dizabilități psiho-sociale) în sisteme mai integrate pentru monitorizarea accesului la justiție. Recomandăm de asemenea includerea accesului la justiție în sistemele pentru monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități – un lucru care pare că se întâmplă deja în cadrul sistemelor pentru monitorizarea drepturilor copiilor.

2.3.2 Accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale în cadrul sistemelor de indicatori existente

La nivel european, se dezvoltă o serie de sisteme de indicatori referitoare la drepturile copiilor, la drepturile persoanelor cu dizabilități și la accesul la justiție. Trei exemple europene marcante vor fi discutate aici – accentul fiind pus pe măsura în care acestea sprijină în prezent monitorizarea dreptului la acces la justiție al copiilor cu dizabilități mintale.

Primul cadru pentru indicatori care urmează a fi discutat aici îl constituie Instrumentul Online al Comisiei Destinat Dizabilităților (IODD).³¹ Acesta este o bază de date online dezvoltată de Rețeaua Academică a Experților din Domeniul Dizabilităților (RAED),³² cu finanțare din partea Comisiei Europene, destinată urmăririi progreselor înregistrate în ceea ce privește implementarea drepturilor persoanele cu dizabilități din Europa.

În prezent, IODD prezintă informații cu privire la legislație și politici referitoare la un număr de 43 de aspecte diferite, selectate în funcție de relevanța acestora pentru Strategia europeană privind dizabilitățile pentru perioada 2010–2020 și pentru CDPD. Aceste 43 de aspecte sunt organizate în opt teme sau titluri, care sunt: A, statutul CDPD; B, cadrul legal general privind drepturile persoanelor cu dizabilități; C, accesibilitatea legislației și a standardelor; D, traiul independent; E, educație și instruire; F, angajarea în câmpul muncii; G, statistici și date privind dizabilitățile; și H, sensibilizarea opiniei publice, formare și acțiuni internaționale. În cadrul fiecărei teme există în prezent între trei și nouă aspecte – fiecare reprezentând o acțiune

25 A se vedea, în general, Todd Landman și Edzia Carvalho, *Măsurarea drepturilor omului* (Londra: Routledge, 2010).

26 Indicatorii OICDO privind drepturile omului: îndrumar cu privire la măsurare și implementare (New York/Geneva: ONU, 2012) HR/PUB/12/5; OICDO, *Raport cu privire la indicatorii pentru promovarea și monitorizarea implementării drepturilor omului* (New York/Geneva: ONU, 2008) HRI/MC/2008/3; OICDO, *Raport asupra indicatorilor pentru monitorizarea conformității cu instrumentele internaționale din domeniul drepturilor omului* (New York/Geneva: ONU, 2006.) HRI/MC/2006/7.

27 Ibid, OICDO 2008, alineatele 6 și 7.

28 Ibid, OICDO 2008, alin. 18.

29 Ibid, OICDO 2008, alineatele 19 și 20

30 Ibid, OICDO 2008, alin. 21.

31 <http://www.disability-europe.net/IODD> (ultima accesare: 15 decembrie 2014).

32 <http://www.disability-europe.net/> (ultima accesare: 15 Decembrie 2014). A se vedea de asemenea o analiză mai detaliată a acestui sistem prezentată în: Anna Lawson și Mark Priestley, "Potențial, principii și pragmatism în cadrul monitorizării multinaționale concurente: drepturile persoanelor cu dizabilități în Uniunea Europeană", *International Journal of Human Rights*, 17(2013): 739-757.

specifică sau o obligație în baza CDPD. Pentru fiecare aspect în parte, există o descriere sintetică a faptelor, scrisă în limba engleză, cu link-uri ajutătoare către legislația națională, surse oficiale sau alte dovezi documentare. În total, baza de date IODD descrie și documentează peste 1.500 de măsuri politice distincte și conține peste 3.000 de link-uri către surse ajutătoare. Cu toate acestea, IODD nu conține informații care ar putea fi utilizate la popularizarea indicatorilor de rezultat.³³ Datele conținute de aceasta se limitează la informații relevante pentru indicatorii de structură și de proces.

Din lista de tematici a bazei de date a IODD de mai sus, este evident faptul că accesul la justiție nu se numără printre acestea. Și nici nu figurează în mod explicit în titlurile niciunor aspecte subsidiare din cadrul fiecărei teme. Cu toate acestea, anumite informații relevante pentru sistemul de justiție sunt cuprinse în mai multe dintre aceste teme. De exemplu, sub-punctul B1, intitulat "Legislația antidiscriminare", poate arăta foarte bine dacă există o interdicție a discriminării persoanelor cu dizabilități de către furnizorii de servicii juridice. În mod similar, nu sunt evidențiate informații cu privire la copiii cu dizabilități în cadrul titlurilor tematicilor și sub-punctelor IODD însă este posibil ca astfel de informații să fie cuprinse în unele dintre acestea. Totuși, este mai sigur să concluzionăm că este posibil ca o căutare de informații cu privire la legislație și politici referitoare la accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale în IODD să ne aducă foarte puține informații relevante.

Cel de al doilea cadru privind indicatorii care va fi analizat în acest raport a fost dezvoltat de către Agenția UE pentru Drepturile Fundamentale (ADF) și privește drepturile copiilor, în special din domeniile de competență ale UE.³⁴ Obiectivul acestuia este acela de a oferi îndrumare în vederea sprijinirii ADF în propriile sale activități de strângere a datelor și care ar putea sprijini și statele în propriile demersuri de strângere a datelor referitoare la drepturile copiilor. În consecință, acesta ia forma unui cadru însă nu include niciun fel de date specifice la nivel de state.

Acest cadru privind indicatorii constă din patru domenii principale. Acestea sunt: mediul familial și îngrijirea alternativă; protecția împotriva exploatării și violenței; standarde de viață adecvate; și educație, spirit civic și participare la activități legate de școală și sport. În cadrul fiecăruia dintre aceste domenii, există sub-grupe care includ o serie de indicatori. Unele sub-grupe, în special în primele două domenii, privesc accesul la justiție. De exemplu, "existența unui proces familial în justiție sensibil față de nevoile copilului" și "punerea în aplicare a ordinelor privind custodia, accesul și întreținerea" par a fi plasate sub titlul "copii separați datorită divorțurilor

transfrontaliere și separării parentale", plasat în cadrul primului domeniu, "mediul familial și îngrijirea alternativă". De asemenea, acest domeniu include "participarea copiilor la procesele de imigrare" și "adaptabilitatea proceselor de imigrare la vulnerabilitățile copiilor separați", care apar sub titlul "copii separați datorită migrării". Sub fiecare dintre aceste titluri specifice apar indicatori mai detaliați, care sunt organizați în conformitate cu tipologia structurii, proceselor și rezultatelor OICDO. În vederea popularizării acestor indicatori, ADF cere ca toate datele să fie descentralizate pe baza dizabilităților, precum și pe criteriile de rasă, sex, religie sau orientare sexuală.³⁵

Ghidul ADF referitor la indicatorii privind drepturile copiilor oferă o platformă valoroasă pe baza căreia statele și alți factori ar putea construi cadrele detaliate pentru monitorizarea drepturilor copiilor în baza legislației UE. Totuși, în ceea ce privește sistemele destinate în mod specific monitorizării dreptului acestora de acces la justiție, trebuie acordată o atenție sporită aspectelor precise (sau „atributelor drepturilor”) care urmează a fi monitorizate, precum și indicatorilor prin care s-ar putea realiza aceasta. Accentul pus de ADF pe descentralizarea pe baza dizabilităților este de asemenea extrem de oportun. Cu toate acestea, trebuie să menționăm faptul că, așa cum am explicat în secțiunea 3 de mai jos, acest nivel de descentralizare nu merge suficient de departe încât să se conformeze cu cerințele CDPD. Mai mult decât atât, după cum a demonstrat studiul nostru, ghidul nu a condus încă la dezvoltarea unor sisteme cuprinzătoare de indicatori pentru monitorizarea dreptului la acces la justiție al copiilor cu dizabilități mintale la fața locului.³⁶ De asemenea, din studiul nostru, reiese clar faptul că, în prezent, ar exista foarte puține date disponibile pentru popularizarea oricăror indicatori de rezultate în astfel de sisteme.

Cel de al treilea sistem de indicatori privește în mod specific dreptul de acces la justiție al copiilor și, prin urmare, are o semnificație aparte. Acesta constă din lista-cadru a indicatorilor pentru copiii implicați în proceduri judiciare care se elaborează în prezent în cadrul unui studiu pe scară largă finanțat de Comisia Europeană – „Studiul privind strângerea datelor referitoare la implicarea copiilor în proceduri judiciare penale, civile și administrative”.³⁷ Ca și lista-cadru a indicatorilor pentru procedurile penale precum și cea a indicatorilor pentru proceduri administrative și civile, studiul urmărește să adune la un loc datele relevante din statele membre UE în vederea popularizării acestor indicatori și a identificării domeniilor în care există lacune în ceea ce privește datele. Totuși, fără a-i pune la îndoială utilitatea incontestabilă, acest exercițiu include foarte puține date descentralizate pe baza dizabilităților (chiar și în lista-cadru idealizată). E posibil ca dizabilitățile să fie integrate pe măsura popularizării indicatorilor de rezultat. Cu toate acestea, impactul redus al acestuia până în prezent este

33 Statistical evidence that would be appropriate for populating outcome indicators has been collected by ANED as part of its 'Indicators of Disability Equality in Europe' framework, but this information is published on its website in a series of thematic reports which have not (yet) been integrated into the DOTCOM database. As yet, the justice system has not been the subject of any of these reports.

34 <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/developing-indicators-protection-respect-and-promotion-rights-child-european-union> (ultima accesare: 15 decembrie 2014).

35 Ibid, p. 80-81 și 139.

36 Totuși, ca un exemplu de sistem util de indicatori bazat pe factori mai generali pentru drepturile copiilor, a se vedea Cadrul pentru monitorizarea copiilor elaborat de Comisia pentru Egalitate și Drepturile Omului din Marea Britanie - CEDO, Raport de cercetare 76, Elaborarea cadrului pentru monitorizarea copiilor: selectarea indicatorilor.

37 Disponibil la: <http://www.childrenjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx> (ultima accesare: 15 decembrie 2014).

dezamăgitor, deoarece inițiativele de acest fel au potențialul de a furniza un catalizator puternic pentru eforturile de strângere a datelor. Dacă dizabilitățile nu sunt integrate în mod adecvat în acestea, copiii cu dizabilități mintale sau de altă natură vor continua să fie invizibili în cadrul datelor strânse și prezentate. Prin urmare, Comisia Europeană trebuie încurajată să finanțeze activități viitoare, pornind de la acest studiu, care vor pune un accent mai mare pe copiii cu dizabilități.

Înainte de a încheia subiectul privind sistemele de indicatori, trebuie menționate două cadre suplimentare pentru indicatori: cadrul pentru indicatorii privind justiția juvenilă elaborat de UNICEF și instrumentul de evaluare a participării copilului al Consiliului Europei. Cadrul UNICEF pentru indicatorii privind justiția juvenilă oferă sugestii și îndrumare practică extreme de utilă cu privire la strângerea datelor și dezvoltarea unor sisteme de informare corespunzătoare. Cu toate acestea, din păcate, nu există mențiuni referitoare la dizabilități, cu toate că acesta subliniază faptul că datele trebuie strânse de așa manieră încât

să dea posibilitatea descentralizării pe baza unor factori precum vârsta, originea etnică și sexul.³⁸ Prin contrast, instrumentul de evaluare al CoE pune un accent crescut pe necesitatea descentralizării și face referire în mod explicit la dizabilități – chiar dacă nu și la necesitatea descentralizării suplimentare pe baza tipului de deficiență.³⁹ Aria de aplicabilitate a acestui instrument este mai largă ca incidență decât accesul la justiție, deoarece acesta acoperă participarea copiilor la o serie amplă de sfere ale vieții. Cu toate acestea, mai mulți dintre cei zece indicatori ai săi au legătură cu participarea în cadrul procedurilor judiciare. De exemplu, indicatorul 4 constă din “existența unui mecanism care să le dea posibilitatea copiilor și tinerilor să își exercite dreptul de a participa activ, în condiții de siguranță, în cadrul procedurilor judiciare și administrative”; indicatorul 5 constă din “stabilirea unor proceduri de introducere a plângerilor individuale prietenoase copiilor”; iar indicatorul 7 constă din “furnizarea către copii a informațiilor referitoare la dreptul acestora de participare”.

2.4 Diseminarea

Ultimul aspect care trebuie abordat în legătură cu datele utilizate în scopul monitorizării situației drepturilor fundamentale ale copiilor cu dizabilități mintale este acela al diseminării. Valoarea acestei forme de date constă din expunerea unor tipare privind defavorizarea și excluderea nu numai din partea persoanelor care lucrează în cadrul sistemului de justiție sau oficialilor guvernamentali ci și a publicului larg în general. Obligația de diseminare a acestor date și de punere a lor la dispoziția persoanelor cu dizabilități este stabilită în mod

clar de articolul 31 al CDPD.⁴⁰ Mai mult decât atât, statele semnatare sunt îndemnate prin liniile directe relevante privind raportarea nu doar să includă datele relevante în propriile rapoarte înaintate Comitetului CDC și Comitetului CDPD ci și să le disemineze pe larg și să le pună la dispoziția publicului.⁴¹ Ar trebui reamintit faptul că diseminarea datelor relevante joacă un rol crucial în informarea inițiativelor de promovare și în angajamentul activ al societății civile.

2.5 Recomandări

A. În sistemele pentru monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, cum este IODD, ar trebui depuse eforturi pentru a asigura un impact crescut al drepturilor privind accesul la justiție. În afară de aceasta, sistemele de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități ar trebui să furnizeze date descentralizate cu privire la vârstă oriunde acest lucru este posibil.

B. Sistemele pentru monitorizarea dreptului privind accesul la justiție al copiilor ar trebui să includă indicatori structurali, de proces și de rezultat relevanți în special pentru copiii cu dizabilități.

C. Date protejate de anonim referitoare la copiii cu dizabilități care participă în cadrul procedurilor judiciare ar trebui făcute publice periodic, în formate care sunt accesibile persoanelor cu dizabilități.

---

38 Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate - UNICEF, *Manual de măsurare a indicatorilor din domeniul justiției juvenile* (New York: UNODC, 2006), disponibil la adresa: http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Manual_for_the_Measurement_of_Juvenile_Justice_Indicators.pdf (ultima accesare 15 decembrie 2014), secțiunea 1.3.C.

39 Divizia pentru Drepturile Copilului și Departamentul pentru Tineret al Consiliului Europei, *Instrument de evaluare a participării copiilor: indicatori pentru măsurarea progreselor înregistrate în legătură cu promovarea drepturilor copiilor și ale tinerilor sub vârsta de 18 ani de a participa la aspecte de interes pentru acestea*, disponibil la adresa http://www.coe.int/t/dg3/children/participation/Newdefault_en.asp (ultima accesare: 15 Decembrie 2014). A se vedea de asemenea Recomandarea Cm/Rec(2012)2 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la participarea copiilor și tinerilor sub vârsta de 18 ani.

40 CDPD, articolul 31(3).⁴¹ CRPD, Article 36(4) and CRC, Article 44(6).

41 CDPD, articolul 36(4) și CDC, articolul 44(6)

3.

Strângerea informațiilor referitoare la dizabilități cu privire la copiii cu dizabilități mintale

3.1 Introducere

Pentru ca instituțiile din cadrul sistemului de justiție să producă date cu privire la prezența și experiența copiilor cu dizabilități mintale (și de altă natură) în cadrul procedurilor judiciare, trebuie dezvoltate sisteme informatice care să înregistreze detalii cu privire la vârsta și dizabilitățile fiecărui copil în parte. Dezvoltarea unor sisteme informatice adecvate necesită o analiză atentă și comentarii și opinii din partea unei serii ample de factori și ridică întrebări dificile. Acestor întrebări nu li se pot oferi răspunsuri în raportul de față. Totuși, acestea pot fi adresate.

Această secțiune se va concentra asupra a două tipuri principale de aspecte. Primul se referă la înregistrarea detaliilor referitoare la dizabilitatea copilului sau la tipul de deficiență. Cel de al doilea se referă la înregistrarea detaliilor referitoare la tipul de asistență sau de ajustare de care va avea nevoie copilul pentru a participa efectiv la procedurile judiciare, fără discriminare pe bază de dizabilități. Aceste probleme vor fi acum abordate pe rând, înaintea prezentării recomandărilor aferente.

3.2 Înregistrarea detaliilor referitoare la tipul de deficiență

La începutul acestei discuții, merită să reflectăm asupra importanței strângerii datelor de așa manieră încât acestea să poată fi descentralizate pe baza dizabilităților, precum și a vârstei. Numai dacă acest lucru are loc, datele vor face lumină asupra situației drepturilor fundamentale ale copiilor cu dizabilități – copii care sunt expuși în particular riscului de a fi trecuți cu vederea în cadrul demersurilor de implementare. Conform Comitetului CDC:

„Pentru a-și îndeplini obligațiile, este necesar ca statele semnatare să stabilească și să dezvolte mecanisme pentru strângerea datelor care să fie precise, standardizate, care să permită descentralizarea și să reflecte situația reală a copiilor cu dizabilități. Importanța acestui aspect este adesea trecută cu vederea și nu este privită ca o prioritate, în ciuda faptului că aceasta are impact nu numai asupra măsurilor care trebuie luate în ceea ce privește prevenirea ci și asupra distribuirii resurselor extrem de prețioase necesare pentru finanțarea programelor”.⁴²

În mod similar, un raport al secretarului general ONU din anul 2011 îndemna statele să introducă măsuri pentru consolidarea strângerii de date descentralizate cu privire la copiii cu dizabilități în vederea promovării vizibilității acestora, consolidării capacității de elaborare a unei politici și planificări mai eficiente și care să dea posibilitatea unei monitorizări mai efective a drepturilor acestora.⁴³

Descentralizarea insuficientă, bazată pe categorii mult prea largi, este puțin probabil să producă informații utile cu privire la natura discriminării sau defavorizării. Astfel, datele care plasează toate persoanele sub vârsta de 18 într-o singură categorie vor conduce la informații care îmbină sau fac media variațiilor care ar putea avea importanță dintre experiențele copiilor de vârstă mai fragedă și cele ale adolescenților. Este necesară o abordare mai nuanțată, care să includă un grad mai mare de descentralizare pe categorii de vârstă.

42 Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comentariul general nr. 9 (2006): Drepturile copiilor cu dizabilități, 27 februarie 2007, CDC/C/GC/9, alin. 15. A se vedea de asemenea Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comentariul general nr. 5: Măsuri generale pentru implementarea Convenției privind drepturile copilului, 27 noiembrie 2003, CDC/C/GC/2003/5, alin. 48.

43 Organizația Națiunilor Unite, Adunarea Generală, Statutul Convenției privind drepturile copilului - Raportul secretarului general, 3 august 2011, A/66/230, partea IV.

În mod similar, datele care clasifică pur și simplu indivizii pe baza faptului că aceștia au sau nu au dizabilități nu vor reuși să scoată la iveală diferențele semnificative existente în situația persoanelor care au diferite tipuri de deficiențe. Articolul 31 al CDPD, astfel cum este explicat mai sus, le cere statelor semnatare să strângă date care pot fi utilizate la informarea eforturilor acestora de implementare a tratatului. De asemenea, acesta prevede ca astfel de informații să fie „descentralizate, după caz”. Potrivit liniilor directoare privind raportarea emise de Comitetul CDPD, rapoartele statelor trebuie să includă „[d]ate statistice referitoare la realizarea fiecărui drept din Convenție, descentralizate pe criterii de sex, vârstă, tip de dizabilități (fizice, senzoriale, intelectuale și mintale)”, precum și pe criterii de „origine etnică, populație urbană/rurală și alte categorii relevante”.⁴⁴ Astfel, pare clar faptul că Comitetul le cere statelor să dezvolte sisteme de strângere și monitorizare a datelor care să identifice nu doar dacă o persoană are anumite dizabilități ci și natura acelor dizabilități sau deficiențe.

Sistemele de strângere a datelor care necesită identificarea persoanelor care au dizabilități sau un anumit tip de deficiență nu sunt necontroversate. În mod tradițional, datele referitoare la dizabilități au tins să se axeze pe numărarea persoanelor cu dizabilități și pe participarea acestora la diferite sfere ale vieții însă au trecut cu vederea măsurarea obstacolelor existente în calea accesibilității, care nu necesită identificarea tipurilor de dizabilități sau deficiențe. În mod deloc surprinzător, acest aspect a atras critici din partea cercetătorilor și activiștilor din domeniul studierii dizabilităților.⁴⁵

O altă problemă asociată cu dezvoltarea unor sisteme informatice care să înregistreze dacă un copil are o anumită deficiență a ieșit la suprafață în cadrul unei serii de rapoarte de țară întocmite pentru acest studiu (în speță, Bulgaria și Lituania) și se referă la potențialul impact negativ asupra copiilor care sunt etichetați ca suferind de deficiența respectivă. O dată ce un copil este diagnosticat ca având o dizabilitate intelectuală sau psiho-socială, mecanisme juridice, de politică sau atitudinale pot interveni foarte bine pentru împiedicarea accesului acestuia la întreaga gamă de oportunități educative și de angajare în câmpul muncii care le sunt deschise persoanelor fără dizabilități. Utilizând limbajul modelului social al dizabilităților, aceste forțe operează pentru a „incapacita” copilul.

În termeni simpli, proiectarea și operarea oricărui sistem informatic trebuie să fie întotdeauna călăuzită de considerente legate de interesul suprem al copilului – astfel cum prevede CDC și articolul 7 din CDPD. Cu toate acestea, faptul că există riscuri potențiale asociate cu dezvoltarea unui sistem informatic capabil să descentralizeze datele în funcție de dizabilități, nu înseamnă că demersul ar trebui abandonat în totalitate. Lipsa de acțiune comportă de asemenea riscuri. Absența datelor cu privire la numărul copiilor victime ale criminalității care au dizabilități intelectuale, de exemplu, poate însemna că factorii care expun astfel de copii la riscuri particulare de vătămare nu sunt identificați și combătuți. Potențialele tipuri de vătămare care pot fi cauzate unui copil, datorită faptului că acesta este înregistrat ca având o dizabilitate, pe parcursul procedurilor judiciare, trebuie anticipate și utilizate pentru informarea proiectării și operării sistemelor informatice. Înglobarea considerentelor legate de protecția datelor și de autonomie în astfel de sisteme este fără îndoială importantă.

O altă întrebare importantă apare în legătură cu proiectarea sistemelor informatice capabile să producă date descentralizate pe baza dizabilităților, și aceasta se referă la nivelul superior de descentralizare pe baza tipului de deficiență. Care dintre categoriile de deficiențe ar trebui utilizate în acest scop? Cele sugerate de Comitetul CDPD, menționate mai sus, sunt cele „fizice, senzoriale, intelectuale și mintale”. Cu toate acestea, termenul „mintale” în acest sens este posibil să nu fie privit favorabil de către persoanele cărora ar putea să li se aplice acesta și ar putea ridica, în orice caz, dificultăți de definire, în special în legătură distincția față de cele „intelectuale”. În plus, chiar dacă acesta nu face obiectul raportului de față, termenul „senzoriale” este de asemenea mult prea larg, astfel încât acesta nu ne va permite identificarea diferențelor importante dintre experiențele persoanelor cu deficiențe vizuale și a celor cu deficiențe auditive. Este necesară îndrumare suplimentară de urgență asupra acestei chestiuni. Dată fiind nevoia de îndrumare care să fie utilizată la implementarea CDPD de către toate statele care au ratificat-o, Grupul din Washington pentru Măsurarea Dizabilităților⁴⁶ (care raportează către Comisia ONU pentru Statistică) ar părea cel mai în măsură să o ofere. Cu toate acestea, inițiativele de la nivel european sunt la fel de importante.⁴⁷ Implicarea deplină (și, în mod ideal, a conducerii) organizațiilor persoanelor cu dizabilități (OPD) este esențială pentru succesul oricărui demers – și este de asemenea impusă de articolul 4(3) din CDPD.

44 Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Liniile directoare referitoare la documentul aferent tratatului care urmează a fi înaintat de statele semnatare în baza articolului 35(1) al Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități* (Geneva: ONU 2009), alin. 3.2(h).

45 A se vedea, de exemplu, Paul Abberley, „Counting us Out: A Discussion of the OPCS Disability Survey” (Excluderea noastră de la numărătoare: dezbateri pe tema studiului OPCS privind dizabilitățile) *Disability, Handicap and Society* (Dizabilitățile, handicapurile și societatea) 71 (1992): 39; Michael Oliver, *The Politics of Disablement* (Politica incapacitării) (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1990), 7-8; și Paula C. Pinto, „Monitoring Human Rights: A Holistic Approach” (Monitorizarea drepturilor omului: o abordare holistică) în Marcia H. Rioux, Lee Ann Bassler și Melinda Jones (ed.), *Critical Perspectives on Human Rights and Disability Law* (Perspectivă critică asupra legislației privind drepturile omului și dizabilitățile) (Leiden și Boston: Martinus Nijhoff Publishers / Brill Academic, 2011).

46 http://www.cdc.gov/nchs/washington_group.htm (ultima accesare: 15 Decembrie 2014).

47 A se vedea recunoașterea acestuia în, de exemplu, Recomandarea Rec(2006)5 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Planul de acțiune al Consiliului Europei privind promovarea drepturilor și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate: îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități din Europa pentru perioada 2006-2015, alin. 3.14.2(v).

3.3 Înregistrarea detaliilor privind măsurile de sprijin și ajustările necesare

După cum s-a explicat mai pe larg în cadrul raportului elaborat în cadrul Direcției de acțiune 2 din acest proiect, *Accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale. Standarde internaționale și constatări din zece state membre UE* (în curs de apariție), în momentul în care devine evident faptul că este posibil ca un copil cu o dizabilitate mintală (sau de altă natură) să fie implicat în proceduri judiciare, legislația privind drepturile omului impune depunerea de eforturi pentru strângerea informațiilor referitoare la orice ajustare sau măsură de sprijin de care va avea nevoie acesta pentru a participa în cadrul sistemului de justiție pe bază de egalitate cu ceilalți.⁴⁸ Evaluările ajustărilor și măsurilor de sprijin de care are nevoie o persoană cu dizabilități pentru a participa pe bază de egalitate la un anumit tip de activitate (în speță, proceduri judiciare, angajarea în câmpul muncii, educație sau transport) sunt diferite ca natură față de evaluările privind faptul dacă acestea au o condiție medicală sau o deficiență. Prin urmare, profesioniștii din domeniul medical nu sunt neapărat cele mai potrivite persoane să efectueze astfel de evaluări. După cum se recunoaște în cadrul Comentariului general nr. 2 al Comitetului CDPD din 2014, stabilirea unor adaptări rezonabile care sunt necesare într-un anumit caz necesită luarea în considerare a „demnității, autonomiei și opțiunilor persoanei”. Prin urmare, astfel de evaluări implică în mod obligatoriu procese de angajare și consultare cu copiii, în vederea identificării tipurilor de sprijin sau a ajustărilor cu care aceștia se simt cel mai în largul lor și prin intermediul cărora au posibilitatea de a participa cel mai eficient în cadrul procedurilor judiciare. Acestea vor fi afectate de diferențele de personalitate și de experiență, precum și de diferențele de diagnostic.

În momentul în care s-au strâns informații cu privire la ajustările și măsurile de sprijin necesare unui anumit copil cu o dizabilitate mintală, este important ca acestea să fie înregistrate în mod corespunzător, astfel încât informațiile relevante să poată fi împărtășite cu factorii principali din cadrul sistemului de justiție care vor interacționa sau se vor ocupa în alt mod de acesta. Acest lucru necesită dezvoltarea de sisteme de înregistrare a ajustărilor și a măsurilor de sprijin relevante (în special a celor referitoare la comunicare) într-o manieră care să asigure faptul că acesta va fi vizibil pentru personalul relevant și că, în același timp, vor fi respectate cerințele privind protecția datelor.

Există standarde aplicabile drepturilor omului referitoare la ținerea evidențelor în cadrul elementelor sistemului de justiție însă, în mod regretabil, acestea nu cer în mod explicit includerea de informații referitoare la ajustările și măsurile de sprijin de care are nevoie un anumit individ. În contextul copiilor aflați în regim de detenție, Regulile ONU de la Havana⁴⁹ prevăd că trebuie ținută o evidență cu privire la fiecare copil care este privat de libertate (în speță, în timpul cât se află în arestul poliției) și că aceasta trebuie să includă următoarele informații:

- „(a) Informații referitoare la identitatea minorului;
- (b) Fapta și motivele comiterii acesteia, precum și autoritatea;
- (c) Data și ora admiterii, transferului și liberării;
- (d) Detalii cu privire la anunțarea părinților și a tutorilor cu privire la fiecare admitere, transfer sau liberare a minorului care se afla în grija acestora la momentul comiterii faptei;
- (e) Detalii referitoare la afecțiunile fizice și mintale cunoscute, inclusiv cu privire la abuzul de droguri și alcool”.⁵⁰

Astfel, detaliile referitoare la orice ajustare sau măsură de sprijin care i-ar da posibilitatea copilului să interacționeze sau să comunice cu ceilalți sau să participe la activitățile pe care le are la dispoziție (în speță, cele recreative și cele educative) sunt în mod evident absente din această listă.

În contextul persoanelor suspectate sau acuzate de comiterea unor infracțiuni penale, Directiva UE privind interpretarea și traducerea prevede menținerea de evidențe cu privire la faptul că s-au utilizat ajustări și măsuri de sprijin (sub forma traducerii).⁵¹ Totuși, aceasta este o evidență retrospectivă a celor întâmplate și nu o evidență destinată informării mai pro-active a profesioniștilor relevanți cu privire la ceea ce ar trebui să facă pentru a asigura participarea în regim de egalitate. În ceea ce privește victimele, Comisia Europeană a recomandat statelor membre să elaboreze „modele, formulare, instrumente IT adecvate etc.”, pentru a garanta faptul că victimelor criminalității li se oferă informații adecvate la diferitele stadii procedurale, într-o manieră adaptată la circumstanțele particulare ale acestora. Chiar dacă aceasta nu recomandă în mod explicit ca aceste instrumente sau sisteme să înregistreze informații referitoare la nevoile de ajustare ale persoanei (astfel încât acestea să fie împărtășite cu alți profesioniști din domeniul justiției care trebuie să interacționeze și să comunice cu persoana în cauză), se poate considera foarte bine că o face în mod implicit.⁵²

48 A se vedea, de exemplu, CDPD, articolul 13 (care prevede „adaptări corespunzătoare vârstei”) și articolul 5 (care prevede „adaptări rezonabile”).

49 Organizația Națiunilor Unite, Adunarea Generală, Rezoluția nr. 45/113:Regulile ONU referitoare la protecția minorilor privați de libertate, 14 decembrie 1990, A/RES/45/113.

50 Ibid, alin. 21.

51 Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din data de 20 octombrie 2010 cu privire la dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, JO L 280/2, articolul 7.

52 Comisia Europeană, documentul de îndrumare al Directoratului General pentru Justiție privind transpunerea și implementarea Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI, 19 decembrie 2013, Ref. Ares(2013)3763804, disponibil la http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/victims/guidance_victims_rights_directive_en.pdf (ultima accesare: 15 decembrie 2014), alin./recomandarea 12-13.

În rapoartele de țară, nu s-au identificat inițiative de dezvoltare a unor sisteme complete pentru strângerea și diseminarea informațiilor referitoare la ajustări și măsuri de sprijin. Totuși, o îndrumare utilă poate deriva din evoluțiile care au loc în cadrul altor tipuri de servicii publice. Este demn de menționat în acest sens „Standardul privind informațiile accesibile” care se află în prezent în proces de elaborare în Marea Britanie de către Sistemul Național de Sănătate din Anglia. Un proiect al acestui standard a fost lansat pentru consultări publice în perioada august-noiembrie 2014. Se preconizează finalizarea acestuia în vederea adoptării și implementării sale în cadrul tuturor serviciilor de sănătate și al serviciilor sociale pentru adulți din Anglia în anul 2016.⁵³ Proiectul „Standardul privind informațiile accesibile” al Sistemului Național de Sănătate din Anglia abordează modalitățile în care ar trebui identificate și înregistrate nevoile de informare și de comunicare ale fiecărui pacient cu dizabilități sau ale fiecărui îngrijitor în parte, precum și modalitățile în care acestea ar trebui satisfăcute (prin furnizarea de informații în formate adecvate pentru persoana respectivă și prin asigurarea de ajustări și măsuri de sprijin corespunzătoare, care să-i dea posibilitatea persoanei respective să se angajeze în comunicare efectivă cu profesioniștii din domeniul sănătății).

Acesta a fost elaborat în urma consultării riguroase și a implicării organizațiilor persoanelor cu dizabilități și a celor care este posibil să necesite informații în formate non-standard și ajustări și măsuri de sprijin atunci când comunică cu practicieni din domeniul medical. Printre acestea se numără, în particular, persoane cu dizabilități intelectuale și persoane cu dizabilități psiho-sociale. Unul dintre punctele forte ale acestui standard în curs de elaborare îl reprezintă faptul că acesta ar urma să înglobeze, ca practică standard în cadrul tuturor serviciilor de sănătate (și al unor servicii sociale) din Anglia, un instrument standardizat pentru identificarea și înregistrarea nevoilor de informații și de comunicare. Rezultatul ar trebui să fie acela că toate comunicările cu persoana în cauză ar fi

accesibile acesteia, deoarece ar fi în concordanță cu cerințele specificate pe fișa medicală individuală. Un alt punct forte este acela că, atunci când specifică modalitățile în care trebuie îndeplinite nevoile, standardul ar incorpora standarde minime de calitate (în speță, cu privire la lecturarea ușoară, Braille, limbajul semnelor sau formatele electronice). Pare a exista un potențial valoros în explorarea posibilității de dezvoltare a unor sisteme similare pentru înregistrarea informațiilor referitoare la ajustări și măsuri de sprijin în contextul sistemului de justiție.

În sfârșit, este important să subliniem relația dintre înregistrarea informațiilor referitoare la nevoile de ajustare și de măsuri de sprijin ale unei persoane, pe de o parte, și monitorizarea furnizării serviciilor și a drepturilor omului, pe de alta. Legătura dintre acestea este menționată în cadrul Planului de acțiune al CoE în domeniul dizabilităților pentru perioada 2006-2015, care include printre acțiunile sale pe cea care urmează:

„asigurarea faptului că informațiile sunt obținute prin intermediul evaluării necesităților, fiind tratate în același timp în regim de confidențialitate la nivel individual, sunt utilizate cu cel mai mare efect asupra informării planificării globale a serviciilor și a furnizării acestora la nivel național, regional și local”.⁵⁴

Această acțiune depinde de dezvoltarea unor sisteme informatice care să permită înregistrarea detaliilor referitoare la ajustările și măsurile de sprijin necesare unui anumit copil într-o manieră care va sprijini strângerea de date colective protejate de anonim (în speță, cu privire la numărul copiilor care necesită serviciile unui specialist profesionist în comunicare sau ale unui intermediar înregistrat). Cu toate acestea, rapoartele de țară scot la iveală faptul că, chiar și acolo unde se efectuează evaluări ale nevoilor de ajustare și de măsuri de sprijin, detaliile relevante sunt rareori înregistrate în sistemele informatice într-o manieră care să sprijine procesele de furnizare a serviciilor și evaluarea și monitorizarea drepturilor omului. Prin urmare, se pierde o oportunitate importantă.

3.4 Recomandări

D. Instituțiile din domeniul justiției ar trebui să dezvolte sisteme informatice care să le permită înregistrarea faptului dacă un copil are o dizabilitate (și un tip de deficiență) împreună cu alte caracteristici. Aceste sisteme ar trebui să fie de asemenea capabile să înregistreze (în mod sistematic) informații cu privire la natura ajustărilor sau măsurilor de sprijin necesare fiecărui copil cu dizabilități în parte. Aceste sisteme informatice trebuie să onoreze principiul intereselor supreme ale copilului și să respecte cerințele privind protecția datelor.

E. Liniile directoare care vor fi publicate în viitor de către Comisia Europeană în legătură cu directivele referitoare la justiție trebuie să prevadă în mod explicit faptul că datele trebuie să fie descentralizate pe baza dizabilităților precum și a sexului. În plus, acestea ar trebui să specifice faptul că datele trebuie să poată fi descentralizate în mod suplimentar, pentru a reliefa diferențele dintre experiențele trăite de persoane cu diferite tipuri de deficiențe.

⁵³ www.england.nhs.uk/accessibleinfo (ultima accesare: 15 Decembrie 2014).

⁵⁴ Recomandarea Rec(2006)5 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Planul de acțiune al Consiliului Europei privind promovarea drepturilor și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate: îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități din Europa pentru perioada 2006-2015, alin. 3.14.2(ii).

F. Ar trebui să se depună eforturi (la nivel internațional dar și la nivel european și național) pentru elaborarea, cu implicarea deplină a organizațiilor persoanelor cu dizabilități, unor linii directoare clare cu privire la tipurile de categorii de deficiențe care urmează a fi utilizate în scopul monitorizării drepturilor omului.

G. Acolo unde există dovezi că posibilitățile de trai ale unei persoane sunt restricționate în mod expres pentru simplul fapt că aceasta a fost etichetată ca având dizabilități, trebuie luate măsuri urgente de către state în sensul modificării legislației sau politicilor, astfel încât aceste restricții să poată fi eliminate. Astfel de restricții sunt discriminatorii și contravin CDPD (în special, articolelor 4 și 5). Acestea sunt relevante pentru strângerea datelor deoarece expun persoanele identificate cu dizabilități la riscuri de defavorizare.

H. Liniile directoare (elaborate de Comisia Europeană⁵⁵ și de organismele guvernamentale naționale) care însoțesc legislația referitoare la drepturile copiilor în cadrul sistemului de justiție ar trebui să accentueze în mod clar importanța efectuării de evaluări pentru identificarea oricăror ajustări sau măsuri de sprijin legate de dizabilități de care va avea nevoie un copil pentru a participa în cadrul procedurilor judiciare pe bază de egalitate cu copiii fără dizabilități. Astfel de linii directoare ar trebui de asemenea să specifice faptul că aceste evaluări trebuie efectuate cât mai curând posibil de la momentul în care un copil vine în contact cu sistemul de justiție. În plus, ar trebui să explice modul în care aceste evaluări diferă de evaluările medicale și să accentueze importanța de a ține seama, cât mai mult posibil, de propriile puncte de vedere și preferințe ale copilului.

I. Orice linii directoare noi (elaborate de UE sau de organismele naționale) referitoare la informațiile care trebuie incluse în evidențele privind copiii implicați în proceduri judiciare trebuie să includă detalii referitoare la ajustările și măsurile de sprijin asociate dizabilității de care aceștia ar putea avea nevoie.

J. Ar trebui să se depună eforturi în cadrul sistemelor de justiție pentru dezvoltarea unor instrumente și sisteme electronice care să faciliteze împărtășirea informațiilor relevante referitoare la ajustări și măsuri de sprijin legate de dizabilități de care au nevoie copiii în cadrul procedurilor judiciare cu profesioniștii principali care vor interacționa cu aceștia în regim multidisciplinar. "Standardul privind informațiile accesibile" al Sistemului Național de Sănătate din Anglia constituie un exemplu cu privire la modalitatea în care s-ar putea realiza acest lucru.

55 Pornind de la îndrumările oferite în cadrul documentului de îndrumare al Comisiei Europene (Directoratul General pentru Justiție) cu privire la transpunerea și implementarea Directivei 2012/29/EU Parlamentului European și a Consiliului din data de 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru a Consiliului nr. 2001/220/JAI, 19 decembrie 2013, Ref. Ares(2013)3763804, Recomandarea 8, însă prin diferențierea mai clară dintre evaluările ajustărilor și măsurilor de sprijin și evaluările medicale.

4.

Facilitarea și efectuarea de cercetări independente cu privire la accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale

4.1 Importanța cercetării independente

Discuția de mai sus s-a concentrat asupra strângerii datelor prin intermediul mecanismelor din cadrul sistemului de justiție ca atare. Cu toate acestea, cercetarea independentă joacă și ea un rol important în ceea ce privește strângerea datelor relevante pentru monitorizarea drepturilor omului. Acest lucru a fost recunoscut de către Comitetul CDC, potrivit căruia:

*„Statele trebuie să colaboreze cu institute de cercetare adecvate și să urmărească alcătuirea unei imagini complete a progreselor înregistrate în ceea ce privește implementarea, atât cu studii calitative cât și cantitative”.*⁵⁶

O astfel de cercetare independentă este extrem de importantă în anumite contexte, cum ar fi cele relevate de rapoartele de țară elaborate pentru acest proiect, în care există în prezent date oficiale minime. În afară de aceasta, ar trebui recunoscut faptul că datele statistice, chiar dacă sunt extrem de importante, sunt marcate în mod inevitabil de limitări și că ar putea foarte bine să fie necesare date calitative și descriptive pentru identificarea naturii și extinderii unei defavorizări sau marginalizări trăite de copiii cu dizabilități mintale. Ca o recunoaștere a acestui fapt, guvernele și organismele de cercetare finanțate din fonduri publice ar trebui să fie încurajate să comande cercetări suplimentare în domeniul până acum relativ neglijat al copiilor cu dizabilități și al sistemului de justiție.⁵⁷

Problema lipsei datelor, identificată de cercetători la nivel de țară și explicată în detaliu în raportul aferent purtând titlul, *Accesul la justiție pentru copiii cu dizabilități mintale*. *Strângerea și diseminarea datelor: sinteza constatărilor* (în curs de apariție), se referă la datele de tipul celor care ar putea fi utilizate la popularizarea indicatorilor de rezultat. Strângerea informațiilor referitoare la legislație, politici și la structurile și procesele relevante (care ar putea fi utilizate la popularizarea indicatorilor de structură și de proces) a fost mai puțin problematică. Cu toate acestea, în prezent, în toate statele implicate în proiect, există o penurie serioasă de dovezi oficiale cu privire la prezența și experiența copiilor cu dizabilități mintale în cadrul sistemului de justiție. Măsura în care această lacună a fost acoperită de cercetări independente diferă de la o țară la alta însă există în mod clar, în toate statele, o nevoie de mai multe date pe această temă și, astfel, de mai multe cercetări independente.

După cum am explicat în Raportul asupra sintezei datelor, cercetătorii din cadrul acestui studiu s-au confruntat cu o serie de obstacole în demersurile acestora de strângere a datelor referitoare la prezența și experiența copiilor cu dizabilități mintale în cadrul sistemului de justiție. Chiar dacă aceste probleme nu vor fi analizate în profunzime în acest raport, acestea vor constitui baza de informare a discuțiilor din cadrul acestei secțiuni. Se va face aici o încercare de reflecție asupra modalităților în care statele ar putea contribui la promovarea și facilitarea cercetării independente din acest domeniu prin abordarea acestor dificultăți.

⁵⁶ Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comentariul general nr. 5: Măsuri generale de implementare a Convenției privind drepturile copilului, 27 noiembrie 2003, CRC/C/GC/2003/5 - în special alin. 48.

⁵⁷ Recomandarea Rec(2006)5 Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la Planul de acțiune al Consiliului Europei privind promovarea drepturilor și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate: îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități din Europa pentru perioada 2006-2015, paragraful 3.14.2(xii) îndeamnă statele să "comande proiecte pilot relevante de cercetare și inovatoare în vederea susținerii elaborării politicilor care acoperă toate domeniile relevante ale acestui Plan de acțiune". relevant research and innovative pilot projects to support policy development which covers all the relevant areas of this Action Plan".

4.2 Facilitarea și efectuarea de cercetări independente cu privire la experiențele copiilor cu dizabilități mintale în cadrul sistemului de justiție

Un obstacol în calea cercetării cu care s-au confruntat cercetătorii din mai multe state pare legat de legislația privind protecția datelor și de modalitatea în care aceasta este interpretată și aplicată. Cercetătorii din Irlanda și din Letonia au raportat faptul că, în interesul protejării datelor, cazurile care implicau copii nu au fost în mod frecvent făcute publice, nici măcar într-o formă protejată de anonimat. În Letonia, informațiile statistice protejate de anonimat referitoare la astfel de cazuri nu sunt făcute parțial publice, se pare, din considerente legate de protejarea datelor.

Chiar dacă protejarea identității copiilor implicați este evident un factor de cea mai mare importanță, e posibil ca uneori să fie mai ușor să se răspundă la preocupările legate de protejarea datelor prin menținerea tuturor informațiilor departe de ochii publicului în loc să se investească diligența și resursele necesare pentru a se asigura faptul că acestea sunt făcute publice după ce au fost protejate cu atenție de anonimat. Cu toate acestea, precauția legată de înregistrarea statutului de persoană cu dizabilități și deficiențe rezultă și din clasificarea informațiilor privind starea de sănătate ca date sensibile în sensul legislației privind protecția datelor.

Prin urmare, este important să se investească eforturi în dezvoltarea unor sisteme pentru strângerea datelor relevante pentru monitorizarea drepturilor omului într-un mod care să protejeze identitatea și viața privată a persoanelor vizate. Propunerea din anul 2012 a Comisiei Europene referitoare la un "pachet" de reforme vizând cadrul legislativ European referitor la protecția datelor are potențialul de a ajuta. Aceasta urmărește modernizarea sistemului legislativ al UE privind protecția datelor cu caracter personal – consolidarea protecției persoanelor și îmbunătățirea clarității și coerenței reglementărilor. Propunerea de regulament cu privire la protecția persoanelor în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date,⁵⁸ inclusă în acest pachet, este o nouă excepție de la restricțiile legate de procesarea datelor cu caracter personal. Sub rezerva

anumitor protecții,⁵⁹ aceasta ar putea da posibilitatea strângerii datelor cu caracter sensibil (inclusiv a celor referitoare la starea de sănătate) acolo unde acest lucru este necesar pentru cercetări istorice, statistice sau științifice. ADF a recomandat (invocând articolul 31 al CDPD) că strângerea datelor în scopul combaterii discriminării pe criterii care includ dizabilitățile ar trebui adăugată la această prevedere.⁶⁰ O astfel de modificare ar fi într-adevăr utilă, mai ales dacă este însoțită de încurajări și îndrumări explicite referitoare la dezvoltarea unui sistem adecvat de strângere a datelor – încurajări și îndrumări care par a fi preconizate prin Planul de acțiune din domeniul dizabilităților al CoE, care îndeamnă statele:

*„Să elaboreze strategii statistice și de informare pentru elaborarea politicii și a standardului privind dizabilitățile având ca fundament un model bazat pe drepturile sociale și umane ale persoanelor cu dizabilități și să analizeze eficacitatea strategiilor și a bazelor de date naționale existente”.*⁶¹

Un al doilea factor care, chiar dacă are o mare valoare în multe privințe, a fost perceput de unii cercetători ca reprezentând un obstacol în calea strângerii datelor relevante, îl reprezintă procedurile de etică în cercetare, care sunt de durată și greoaie. Acest lucru este problematic în special pentru proiectele de cercetare în care un termen mai scurt de un an este disponibil pentru finalizarea cercetărilor empirice. ADF se află în prezent în proces de strângere a informațiilor referitoare la procedurile de etică aplicabile efectuării cercetărilor empirice cu privire la experiențele copiilor și la procedurile judiciare din diferite state UE. Ar fi util pentru cercetători și poate și pentru finanțatori dacă acestea ar include informații cu privire la durata necesară acestor organisme pentru acordarea sau neacordarea unei aprobări și la alți factori (cum ar fi cheltuielile sau nivelul de birocratizare), informații care ar putea reprezenta considerente semnificative pentru cei implicați în elaborarea și finanțarea proiectelor de cercetare.

58 Comisia Europeană, propunerea de regulament a Parlamentului European și a Consiliului cu privire la protecția persoanelor în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (Regulamentul general privind protecția datelor), 25 ianuarie 2012, COM(2012) 11 final.

59 Set out in Articolul 83.

60 Opinia Agenției Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale nr. 2/2012 cu privire la pachetul de reforme propus în domeniul protecției datelor, 1 octombrie 2012, disponibilă la adresa: <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-opinion-data-protection-oct-2012.pdf> (ultima accesare: 15 decembrie 2014), p. 5.

61 Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights No. 2/2012 on the proposed data protection reform package, 1 October 2012, available at: <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-opinion-data-protection-oct-2012.pdf> (last accessed 15 December 2014), p. 5.

62 Recomandarea Rec(2006)5 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la Planul de acțiune al Consiliului Europei privind promovarea drepturilor și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate: îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități din Europa pentru perioada 2006-2015, paragraful 3.14.2(i).

4.3 Recomandări

K. Organismele guvernamentale și de altă natură care dispun de capacitatea de finanțare a unor studii de cercetare relevante, în special în state în care s-au efectuat puține cercetări independente pe această temă, ar trebui să ia măsuri pentru încurajarea și susținerea cercetărilor independente relevante, inclusiv a cercetărilor calitative care urmăresc să aducă în prim plan relatările copiilor cu dizabilități mintale legate de experiența acestora în cadrul procedurilor judiciare. Este necesar ca Comisia Europeană să pornească de la studiul de cercetare pe scară largă pe tema participării copiilor în cadrul procedurilor judiciare, pe care aceasta îl finanțează în prezent, pentru a se asigura de faptul că datele pot fi descentralizate în mod corespunzător și că copiii cu dizabilități beneficiază de vizibilitate în cadrul sistemului de indicatori aflat în curs de elaborare.

L. Comisia ar trebui să publice linii directoare clare care să însoțească legislația UE privind protecția datelor la procesarea informațiilor privind starea de sănătate și dizabilitățile în scopul monitorizării drepturilor omului.

M. Resursa propusă de ADF referitoare la organismele de etică în cercetare din statele UE, inclusiv la copiii care participă în cadrul procedurilor judiciare, ar trebui să includă informații cu privire la durata medie necesară pentru procesarea cererilor, la costuri și la durata și complexitatea oricăror formulare sau a altor proceduri care trebuie completate/îndeplinite. Este posibil ca această resursă să atragă atenția în mod util asupra valorii efectuării de studii de cercetare împreună cu copiii (și nu pur și simplu în legătură cu aceștia), inclusiv cu copiii cu dizabilități.⁶²

---

⁶² Se pot face trimiteri la resurse relevante precum Priscilla Alderson și Virginia Morrow, *Etica cercetării asupra copiilor și tinerilor: manual practic* (Londra: Sage Publications, 2011).

5. Concluzie

Din raportul *Accesul la justiție al copiilor cu dizabilități mintale. Strângerea și diseminarea datelor: sinteza constatărilor (în curs de apariție)* rezultă clar faptul că, în prezent, există o lipsă de date îngrijorătoare cu privire la existența și situația copiilor cu dizabilități mintale în cadrul procedurilor judiciare. Fără date, indicatorii de rezultat pentru monitorizarea drepturilor acestor copii nu pot fi făcute publice. Absența acestor copii din aceste date conduce la marginalizarea, discriminarea sau neglijarea pe care aceștia o trăiesc fără a fi vizibili.

Raportul de față a demonstrat faptul că, în pofida insistențelor standardelor internaționale și europene asupra datelor descentralizate, până în prezent, sistemele pentru descentralizarea datelor referitoare la justiție pe criteriul combinat al vârstei juvenile și al dizabilităților par să lipsească. La nivelul UE, se desfășoară inițiative importante (atât legislative cât și bazate pe cercetare) în vederea generării și prezentării de date demne de încredere cu privire la copiii care participă în cadrul procedurilor judiciare. Cu toate acestea, oportunitatea de a capta experiențele particulare ale copiilor cu diferite tipuri de deficiențe sau dizabilități a fost ratată în mare parte până în prezent. Aceasta este o tendință care trebuie să fie recunoscută și căreia trebuie să i se pună capăt. Copiii cu dizabilități trebuie să fie observați, deoarece experiențele acestora pot sta la baza informării proceselor de reformă a politicilor și practicilor. Acest lucru va necesita acordarea unei atenții sporite întrebărilor dificile privind clasificarea tipurilor de deficiențe sau dizabilități și protecția datelor – întrebări care necesită opinii din partea organizațiilor persoanelor cu dizabilități și care ar beneficia de dialogul multi-național și multi-sectorial.

Anexă: Recomandări unificate

- A.** În sistemele pentru monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, cum este IODD, trebuie să se depună eforturi pentru a conferi un impact crescut dreptului de acces la justiție. În plus, sistemele de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități trebuie să furnizeze date descentralizate pe bază de vârstă, oriunde acest lucru este posibil.
- B.** Sistemele pentru monitorizarea dreptului de acces la justiție al copiilor trebuie să includă indicatori structurali, de proces și de rezultat cu o relevanță deosebită pentru copiii cu dizabilități.
- C.** Date protejate de anonim referitoare la copiii cu dizabilități care participă în cadrul procedurilor judiciare ar trebui făcute publice periodic, în formate care sunt accesibile persoanelor cu dizabilități.
- D.** Instituțiile din domeniul justiției ar trebui să dezvolte sisteme informatice care să le permită înregistrarea faptului dacă un copil are o dizabilitate (și un tip de deficiență) împreună cu alte caracteristici. Aceste sisteme ar trebui să fie de asemenea capabile să înregistreze (în mod sistematic) informații cu privire la natura ajustărilor sau măsurilor de sprijin necesare fiecărui copil cu dizabilități în parte. Aceste sisteme informatice trebuie să onoreze principiul intereselor supreme ale copilului și să respecte cerințele privind protecția datelor.
- E.** Liniile directoare care vor fi publicate în viitor de către Comisia Europeană în legătură cu directivele referitoare la justiție trebuie să prevadă în mod explicit faptul că datele trebuie descentralizate pe baza dizabilităților, precum și a sexului. În plus, acestea ar trebui să specifice faptul că datele trebuie să poată fi descentralizate în mod suplimentar, pentru a reliefa diferențele dintre experiențele trăite de persoane cu diferite tipuri de deficiențe.
- F.** Ar trebui să se depună eforturi (la nivel internațional dar și la nivel european și național) pentru elaborarea, cu implicarea deplină a organizațiilor persoanelor cu dizabilități, a unor linii directoare clare cu privire la tipurile de categorii de deficiențe care urmează a fi utilizate în scopul monitorizării drepturilor omului.
- G.** Acolo unde există dovezi că posibilitățile de trai ale unei persoane sunt restricționate în mod expres pentru simplul fapt că aceasta a fost etichetată ca având dizabilități, trebuie luate măsuri urgente de către state în sensul modificării legislației sau politicilor, astfel încât aceste restricții să poată fi eliminate. Astfel de restricții sunt discriminatorii și contravin CDPD (în special, articolelor 4 și 5). Acestea sunt relevante pentru strângerea datelor deoarece expun persoanele identificate cu dizabilități la riscuri de defavorizare.
- H.** Liniile directoare (elaborate de Comisia Europeană⁶³ și de organismele guvernamentale naționale) care însoțesc legislația referitoare la drepturile copiilor în cadrul sistemului de justiție ar trebui să accentueze în mod clar importanța efectuării de evaluări pentru identificarea oricăror ajustări sau măsuri de sprijin legate de dizabilități de care va avea nevoie un copil pentru a participa în cadrul procedurilor judiciare pe bază de egalitate cu copiii fără dizabilități. Astfel de linii directoare ar trebui de asemenea să specifice faptul că aceste evaluări trebuie efectuate cât mai curând posibil de la momentul în care un copil vine în contact cu sistemul de justiție. În plus, ar trebui să explice modul în care aceste evaluări diferă de evaluările medicale și să accentueze.
- I.** Orice linii directoare noi (elaborate de UE sau de organismele naționale) referitoare la informațiile care trebuie incluse în evidențele privind copiii care participă în cadrul procedurilor judiciare trebuie să includă detalii referitoare la ajustările și măsurile de sprijin asociate dizabilității de care aceștia ar putea avea nevoie.
- J.** Ar trebui să se depună eforturi în cadrul sistemelor de justiție pentru dezvoltarea unor instrumente și sisteme electronice care să faciliteze împărtășirea informațiilor relevante referitoare la ajustări și măsuri de sprijin legate de dizabilități de care au nevoie copiii în cadrul procedurilor judiciare cu profesioniștii principali care vor interacționa cu aceștia în regim multi-disciplinar. "Standardul privind informațiile accesibile" al Sistemului Național de Sănătate din Anglia constituie un exemplu cu privire la modalitatea în care s-ar putea realiza acest lucru.
- K.** Organismele guvernamentale și de altă natură care dispun de capacitatea de finanțare a unor studii de cercetare relevante, în special în state în care s-au efectuat puține cercetări independente pe această temă, ar trebui să ia măsuri pentru încurajarea și susținerea cercetărilor independente relevante, inclusiv a cercetărilor calitative care urmăresc să aducă în prim plan relațiile copiilor cu dizabilități mintale legate de experiența acestora în cadrul procedurilor judiciare. Este necesar ca Comisia Europeană să pornească de la studiul de cercetare pe scară largă pe tema participării copiilor în cadrul procedurilor judiciare, pe care aceasta îl finanțează în prezent, pentru a se asigura de faptul că datele pot fi descentralizate în mod corespunzător și că copiii cu dizabilități beneficiază de vizibilitate în cadrul sistemului de indicatori aflat în curs de elaborare.

63 Pornind de la îndrumările oferite în cadrul documentului de îndrumare al Comisiei Europene (Directoratul General pentru Justiție) cu privire la transpunerea și implementarea Directivei 2012/29/EU Parlamentului European și a Consiliului din data de 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru a Consiliului nr. 2001/220/JAI, 19 decembrie 2013, Ref. Ares(2013)3763804, Recomandarea 8, însă prin diferențierea mai clară dintre evaluările ajustărilor și măsurilor de sprijin și evaluările medicale.

L. Comisia ar trebui să publice linii directoare clare care să însoțească legislația UE privind protecția datelor la procesarea informațiilor privind starea de sănătate și dizabilitățile în scopul monitorizării drepturilor omului.

M. Resursa propusă de ADF referitoare la organismele de etică în cercetare din statele UE, inclusiv la copiii care participă în cadrul procedurilor judiciare, ar trebui să includă informații cu privire la durata medie necesară pentru procesarea cererilor, la costuri și la durata și complexitatea oricăror formulare sau a altor proceduri care trebuie completate/indeplinite. Este posibil ca această resursă să atragă atenția în mod util asupra valorii efectuării de studii de cercetare împreună cu copiii (și nu pur și simplu în legătură cu aceștia), inclusiv cu copiii cu dizabilități.

Notițe

Notițe

